

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZEW.422.20.2016.JBR

Warszawa, 13 maja 2016 roku

Pani

Anna Zalewska

Minister Edukacji Narodowej

Szanowne Pani Minister,

Rzecznik Praw Dziecka zapoznał się z raportem z badań przeprowadzonych przez Fundację *Pokolenia* oraz Fundację *Ośrodek Badań i Analiz Społecznych* „Monitoring praw uczniowskich w szkołach obszaru nadwiślańskiego”, który jest efektem półrocznych, kompleksowych badań dotyczących praw ucznia w 20 szkołach regionu. Autorzy kierowali się potrzebą stworzenia wielowymiarowej diagnozy przestrzegania praw ucznia w szkołach uczestniczących w projekcie, czyli w gimnazjach, liceach i technikach w 6 powiatach województwa pomorskiego. Wzięli w nich udział uczniowie, rodzice, nauczyciele i inni pracownicy szkoły oraz przedstawiciele organów prowadzących te jednostki i organu nadzoru pedagogicznego. Ponadto zbadano dokumenty stanowiące prawo wewnątrzszkolne i dokumenty sporządzane przez kuratorium oświaty w toku kontroli jakości pracy szkół. Raport ukazuje całościowy obraz funkcjonowania badanych placówek. Płynące z niego konkluzje są zbieżne z wnioskami, które można sformułować na podstawie interwencji podejmowanych przez Rzecznika Praw Dziecka z zakresu prawa do nauki (w 2015 roku było ich ponad 8,3 tys.).

Z raportu wynika, że polscy uczniowie odczuwają brak swobody w wyrażaniu własnych poglądów i emocji, czują się niedostrzegani przez dorosłych w szkole, która koncentruje swoje działania na osiągnięciu jak najlepszych wyników edukacyjnych. A przecież powinna być ona także miejscem, które tworzy właściwe warunki do nieskrępowanego rozwoju młodego człowieka, umożliwiając mu rozkwit jego potencjałów i kompetencji społecznych. Równie ważna, jak świetne wyniki testów, powinna być umiejętność budowania relacji w grupie, podejmowania dyskusji, współpracy, aktywność w działaniach na rzecz najbliższego otoczenia.

26 lat Konwencji
o Prawach Dziecka

Wiele mówi też fakt, że dzieci uskarżały się na brak poczucia przynależności do szkolnej wspólnoty. Twierdziły, że nie mają wpływu na to, co dzieje się w szkole, że nie warto odzywać się w żadnej sprawie, *bo i tak nic z tego nie będzie*. Warto podkreślić, że brak klimatu do życzliwej współpracy może powodować, że dzieci czują się wyobcowane, co z kolei staje się podstawową przeszkodą w budowaniu relacji i poczucia wspólnoty ze społecznością szkolną. W sposób oczywisty tłumi też naturalną kreatywność, z jaką przychodzi na świat każde dziecko.

Kolejnym problemem, który ujawniło badanie, to brak przywiązywania odpowiedniej wagi do zapisów w szkolnych statutach, stanowiących prawo wewnętrzne. Szkoła jest tym miejscem, w którym dziecko powinno uczyć się szacunku dla prawa i mieć poczucie, że jest ono skuteczne. To przecież podstawa funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Statuty szkoły powinny być więc tworzone przy udziale całej społeczności szkolnej, dostosowane do potrzeb danej szkoły i stosowane w praktyce. Nie mogą powstawać metodą *kopiuj-wklej* i istnieć tylko dlatego, że wymaga tego prawo oświatowe. Zaangażowanie uczniów w życie szkoły będzie wyzwalało ich kreatywność i powodowało, że uzyskają poczucie, że to również od nich zależy jakość jej funkcjonowania, że są częścią szkolnej społeczności, że współdecydują o ważnych dla nich sprawach. Włączając uczniów jak najszerszej w kształtowanie obrazu szkoły realizuje się ważne prawa dziecka – do swobodnego wyrażania własnego zdania i wysłuchania w istotnych dla niego sprawach.

Taka demokratyzacja życia szkoły to oczywiście ogromne wyzwanie dla nauczycieli, którzy wcale nie muszą być nieomylni i mało wymagający, żeby byli dobrze postrzegani przez młodzież. Muszą natomiast umieć zbudować swój autorytet w oparciu o relacje stworzone z uczniami na bardziej partnerskiej płaszczyźnie. Szacunek nie jest bowiem przynależny nauczycielowi tylko z racji wykonywanego zawodu, ale przede wszystkim z faktu, jakim jest człowiekiem, nauczycielem, pedagogiem.

Analiza raportu wyraźnie wskazuje na potrzebę podjęcia szerokiej dyskusji społecznej o obrazie polskiej szkoły i jej zadaniach w kontekście zagwarantowanego Konwencją o prawach dziecka prawa każdego młodego człowieka do harmonijnego rozwoju. Dziecko powinno być podmiotem wszelkich działań systemu edukacji. Do tak znaczącego przewartościowania w podejściu do roli szkoły i innych jednostek systemu oświaty niezbędne jest szczególne zaangażowanie resortu edukacji, w tym kuratorów oświaty odpowiedzialnych za sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem praw dziecka i praw ucznia. Niezbędne jest też zapewnienie odpowiedniego wsparcia merytorycznego dyrektorom szkół, aby docenili wagę

i potrzebę kreatywnego przywództwa, oraz nauczycielom - w tym poprzez zaproponowanie im praktycznych rozwiązań/wskazówek/modeli postępowania służącego ochronie praw dziecka i praw ucznia w szkole. Niezwykle ważne byłoby też wykorzystanie dobrych praktyk w tym zakresie. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka wymiana doświadczeń między jednostkami systemu oświaty może okazać się najskuteczniejszą formą wspomagania dyrektorów i nauczycieli.

Wobec powyższego, działając na podstawie art. 10a ust 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2086), zwracam się do Pani Minister o szczegółową analizę przedstawionego raportu, a następnie podjęcie działań, których celem będzie wprowadzenie takich zmian w funkcjonowaniu jednostek systemu edukacji, aby dziecko i jego nieskrępowany rozwój były podmiotem każdej aktywności oświatowej, a znajomość i przestrzeganie jego praw gwarancją, że dobro dziecka będzie chronione w najwyższym stopniu.

Z wyrazami szacunku
Marek Piński

W załączeniu:

- raport z badań: „Monitoring praw uczniowskich w szkołach obszaru nadwiślańskiego”